

**De functione hepatis sana et laesa : dissertatio inauguralis medica ... /
auctor Carolus Ignatius Lorinser.**

Contributors

Lorinser, Karl Ignaz.
Friedrich-Wilhelms-Universität Berlin.
Royal College of Surgeons of England

Publication/Creation

Berolini : Ex officina Lodovici Quien, 1817.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/x788yrzv>

Provider

Royal College of Surgeons

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by The Royal College of Surgeons of England. The original may be consulted at The Royal College of Surgeons of England. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DE
FUNCTIONE HEPATIS
SANA ET LAESA.

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICA,
QUAM
CONSENSU GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS
PRO
SUMMIS IN MEDICINA HONORIBUS
RITE IMPETRANDIS
IN
UNIVERSITATE LITTERARIA BEROLINENSI
PUBLICE DEFENDET
AUCTOR
CAROLUS IGNATIUS LORINSER
BOHEMUS.
DIE XXVII AUGUSTI MDCCCXVII.

BEROLINI.

EX OFFICINA LODOVICI QUIEN.

FUNCTIONE HEPATIS
SANA ET LAESA

DISSECTATIO
INAVOCUABILIS MEDICAE
QUAM
CONSINGIT GRATIA MEDICORUM ORDINIS
KNO
SCIENTIAE IN MEDICINA HONORIBUS
RITE IMPETRANDIS
IN
UNIVERSITATE LITTERARIA BEROLINENSIS
PUBLICE DEFENDET
AUCTOR
CAROLUS KRAVITZ FOLINAE
BOHEMUS
MDCCCXXVII AUGUSTI MDCCCXXVII

P R A E F A T I O.

Veritatem sequi et colere — nil extimescere.

Senec.

Licet cognitio metamorphoseos continuæ qua vivus restauratur organismus, scientiæ naturali sit summi momenti; nihilo minus ad nostra usque tempora illa imperfecte et parum cognita fuit. Opinione vulgari haud persuasus rei diutius vacavi, variisque apud varios comparatis, minime tamen e tanto hypothesum numero in quo acquiescerem, inveni. Ita de ratione, qua nutritio procedit, idea singularis mihi oborta est, quam modeste hic propono; non vana cupidine, theori-

am fundandi novam aut renovatam, sed
sincero amore in artem nostram saluberri-
mam ductus, speroque fore, ut materi-
ae dignitas a clarioribus viris in dies ma-
gis perpendatur, et errores, quos forsam
commisi, cum indulgentia emendentur.

Lorinser.

Caput I.

Functio hepatis normalis.

§. I.

Ab organismo universali distinguimus individuum sive specialem, ita, ut alter alterum contineat, hic per illum existat, ideo nullus separatim considerari possit. Individua ab Universo ita dependent, uti singula membra a reliquo corpore; agit enim per latam rerum naturam una eademque vis genitrix ac nutrix, qua omnis vita procreatur. Vita autem sine morte non existit, et ex morte ipsa vita prodit. Ut Universum in integritate permaneat, Individuum perpetuo mori atque deleri oportet. Processus dynamicus, in organismo speciali vicens, sustentari nequit, nisi in nexu suo cum natura universa. Res externae continuo in organismum agunt, ejus reactionem excitant, et quae ad illius existentiam necessaria sunt, suppeditant. Quae vero caractere organico privata est, materies residua e corpore eliminetur, et naturae non organicae reddatur necesse est.

§. II.

Primum productionis organicæ momentum in assimilatione consistit; i. e. mutatione

chyli, e nutrimentis extracti in lympham plasticam, quae sub forma sanguinis apparens, vitalitate donata, primus vitae fons est appellanda. Duo in assimilatione consideramus stadia, quorum primum in systemate lymphatico et glandulis, alterum in vasis sanguiferis absolvitur. Plurimi Physiologi solummodo ad vasa lymphatica et mesenterii glandulas respiciunt, in hisce primam assimilationis officinam quae rentes. Sed ut cognitionem nobis comparemus accuratiorem, latior de glandulis conceptus extendatur oportet. Hepar etiam, viscerum abdominalium princeps, non solum secretioni, sed certe et assimilationi inserviens, glandularum numero adjungendum est. Veteres jam censebant, systema portarum et hepar ad nutritionem quam plurimum conferre; ¹⁾ postquam vero *Rudbeck* et *Bartholinus* anno 1650 communicationem inter vasa resorbentia et ductum thoracicum detexerant, omnes fere physiologi, capti hac re maximi momenti, vetustam opinionem respuentes, ad novam theoriam cito confugerunt, assimilationis functionem ad maximam partem absorbenti systemati tribuentes. Labore et studio clarissimorum virorum, *Fr. Meckel*, ¹⁾ *Alex. Mon-*

¹⁾ Actio hepatis secundum Galenum et Asellium est sanguificatio.

²⁾ *Meckel*. J. Fr. Diss. de vas. lymph. Berol. 757 ejusdem. Nova experimenta et observationes de sinibus venarum ac vasorum absorbentium. Berol. 772.

ro,¹⁾ doctrina de vasis sugentibus in dies magis magisque exulta, deinde a cls. *Hewson*²⁾ et *Cruikshank*³⁾ amplificata est, et nunc *Mascagni* summum in re cognoscenda fastigium attigisse videtur. Res autem plurimae, recens inventae, non raro nimia attentione dignae habentur, praesertim si spes accesserit, multa, quae adhuc obscura latent, per novum inventum dilucidandi. Systematis lymphatici cognitio eo majorem apud medicos dignitatem consecuta est, quo uberiores non tantum Physiologiae sed et practicae arti promissit fructus. Quare non mirandum, vasa absorbentia omnes in se direxisse animos, et theorias veterum prorsus fuisse neglectas. Si autem hoc systema pro unica sede primi assimilationis stadii habetur, certe majorem illi potestatem concedimus, quam revera meretur, et hepar aenigma evadit, nisi in secernenda bile sola ejus functio ponatur. Systema lymphaticum non praecipuam esse sedem assimilationis, nuper varii intellexerunt, et nonnulli clarissimi viri, inter quos defunctum *J. C. Reil*,⁴⁾

¹⁾ The Works of *Alex. Monro* M. D. published by his son Alex Monro Edinburgh. 1781. *Alex. Monro*, De venis lymphaticis valvulosis. Berol. 772.

²⁾ *Hewson* Exper. Inq. part the second, cont. a description of the lymphatic system etc. 1773.

³⁾ *Cruikshank* und *Mascagni's* Geschichte und Beschreibung der Sangadern, übersetzt von Ludwig. Leipzig. 1789.

⁴⁾ *J. C. Reil*. Entwurf einer allgemeinen Pathologie. Halle. 1816. B. II. S. 239: „Die Absonderung der Galle ist in Beziehung auf die Leber selbst zufällig, das Residuum

Malfatti ¹⁾ et *P. C. Hartmann* ²⁾ nominasse sufficet, hepatis iterum ampliorem in nutritione significationem imposuerunt. Et profecto, hepar esse princeps et maximum assimilationis organon, argumentis haud spernendis confirmari potest. Non tantum phaenomenis, quae organismi in statu sano offerunt, sed etiam affectionibus morborum illustratur hujus visceris functio. Ideo Anatome comparata imprimis, nec non pathologica rem ante omnia dilucidabunt.

§. III.

Quanti momenti in corporum oeconomia hepar sit, jam ex eo elucet, quod per totum fere regnum animale inveniatur hoc viscus; non solum in animantibus, ad altiore organisationis gradum evolutis, sed etiam in crustaceis, molluscis, insectis. Si ab organismo summe perfecto ad inferiores sic dictas animalium classes descendimus, sensim sensimque simpliciores observamus fabricam; organa nobilissima, v. c. sensuum externorum minora reperiuntur, et tandem plane disparent. Hepar nihilominus in tanta viventium copia constans et necessarium remanet viscus,

ihres Processes, und bloß wichtig für die Function des Darmkanals. Der eigene Process derselben liegt zwischen ihren Lymph- und Venensystem.“

¹⁾ *Malfatti*. Entwurf einer Pathogenie aus der Evolution und Revolution des Lebens. Wien. 1809. S. 22.

²⁾ *Ph. Car. Hartmann*. Theoria morbi, seu pathologia generalis Vindobonae 1814. pag. 102.

et ipsorum vermium plures, organis visus, auditus etc. orbati, analogon hepatis nobis ostendunt.

§. IV.

In foetu organa ea, quae ad vitam ante omnia necessaria sunt, prius formari debent, quam alia minus nobilia. Hepar inter prima, quae apparent, organa est referendum. Ovum incubari coeptum post duodecimam horam ostendit primum pulli futuri vestigium; hora quadragesima octava apparet cor ut punctum saliens, hora nonagesima hepar evolvitur. Postea demum ceterae corporis partes fieri videmus. Antequam tubus intestinalis, muscoli, ossa et integumenta in lucem veniant, hepar adsit oportet, a quo deinde reliqua non solum provocantur, sed ad ultimum vitae momentum et nutriuntur.

§. V.

Vita hominis nascendi planeeta est vegetiva; versatur prae ceteris in nutritione et vegetatione. Quoniam vero hepar est organon, e quo nutritio imprimis emergit, patet exinde, cur in foetu tantopere praevaleat, et ratione reliquorum viscerum ad tantam crescat magnitudinem. Functiones embryonis tam vitales, quam naturales in hepate concurrunt, hepar enim organon nutritionis principale simulque cor venosum repraesentat in foetu. Nutritionem embryonis perfectius fere intelligi-

mus, quam hominis adulti. Haud necesse videtur, hypothesin de liquore amnio refutare, qui foetum sub graviditate nutriat. Experientia docuit, monstra fuisse nata sine capite et ore, ideoque sine deglutiendi facultate, ceteroquin bene nutrita; alia visa sunt, quae palatum osseum et molle defecit, ut neque guttulam haurire possent. Nonnulli auctorum parvam liquoris amnii copiam se in cavo ventriculi invenisse referunt, sed quaeritur, an humor, quem videbant, revera fuerit amnius, et si fuerit, an potius casu fortuito deglutitus sit? Sunt alii, quibus opinio est, humorem hunc per totam embryonis cutem ad interiora pervenire; sed poris sugentibus in externa corporis superficie nimium tribuimus, si eos ad perfectam nutritionem sufficere faciamus. Ipsa qualitas liquoris amnii minime nutriens est, quod jam chemicis experimentis longe confirmatum. ¹⁾

§. VI.

Organon, a quo in utero materno nutrimentum accipit foetus, *vena est umbilicalis*. Haec originem ducit e placenta, ubi ramis innumeris, vix conspicuis, dein in unum majorem confluentibus sanguinem sugit, succo nutriente impraegnatum, eundem non ad glandulas meseraicas, sed ad hepar vehit. Ergo in hoc, non in illis elaboratur succus nutiens,

¹⁾ Boniva et Fauquelin. Annales de Chimie tom XXXIII. p. 269. Crelle's chemische Annalen. 1801. B. I. St. 5.

ta, ut aptus ad nutritionem per venam cavam sanguini immisceri possit. Igitur cum in homine nascendo materia nutriens glandulas et vasa mesenterii non aggrediatur, sed in hepate mutationem experiri debeat, cur in adultis huic visceri non majorem concedamus dignitatem, cum tamen pro ratione uti cetera organa ad pubertatem usque magis evolvatur, et crescendo satis demonstret, id non solum embryonis causa fieri. Cur ad vasa lymphatica tam simplicia et vix magna vi vitali gaudentia confugiamus, et visceri proximo ac evidentissimo nil nisi bilis secretionem relinquamus?

§. VII.

Anatome comparativa fere in mammalibus solis detexit vasa absorbentia evidenter formata, avium classis duplicem quidem exhibet ductum thoracicum, vasis vero tantummodo gaudet paucis et exiguis, glandulis meseraicis prorsus caret. Chelonia nonnulla, in mari degentia, et piscium aliquos vasis lacteis frui tradunt auctores, glandulas autem, quae ex intestinis chylum recipiant, in his animalibus nemo vidit. Cum igitur tam multis apparatus mesenterii glandulosus desit, cum vasa tam pauca et parva dispersa sint, quo modo nutriuntur ista animalia? Nonne chylum per alias vias propagari necesse erit? — Veritas hujus asserti experimentis directis comprobatur, a cl. D. *Monro*. ¹⁾ institutis. Hic

¹⁾ *Monro*, l. c.

nempe, de vasorum resorbentium functione vera non minus in dubiis haerens, quibusdam animalibus ductum thoracicum subligavit, ea-que radice Rubiae tinctorum aliquamdiu aluit. Sectio anatomica, licet ductus chyliferus esset ligatus, ossa et serum rubedine tincta ostendit; unde recte concludimus, dari adhuc alias vias praeter vasa lymphatica, quae chylum ad sanguinem ducant. Ergo vasa resorbentia ad perficiendum mirabile nutritionis opus non sufficiunt; *adesse debet viscus, quod in omnibus animalibus constanter occurrat, in cavo abdominis sedens, tubo intestinali conjunctum et simul cum systemate vasorum sanguiferorum evidenier communicans.* Et hic, ut ita dicam, focus assimilationis, ni graviter fallor, *hepar* est.

§. VIII.

Hoc cum digestionis organis, scilicet cum intestinis tenuibus, et quod diligenter perpendere oportet, *cum hisce solis* per systema magnum venae portarum communicat. Rami venae portae, lumine sensim decrescentes, arboris instar in parenchymate hepatis dispersi, humorem suum effundunt, idcirco, ut mutationem quandam experiatur, quo facto ab exordiis sinuum venae cavae recipitur atque ad cor pervenit. Mutatio autem, quam in hepate subit sanguis venosus, certe in functione consistit majori, quam in bilis secretionem. Tanta enim est copia sanguinis adducti, et bilis

secretio pro relatione tam exigua, ut sanguinis quantitas cum producto secretionis vix in ratione legitima sit. Systema venae portarum, cujus destinatio ex antiquissimis temporibus dubia remansit, sola est via, per quam ex alimentario canali chylus ad hepar vehi potest, si vasis lymphaticis, ut supra expositum est, praerogativum hoc negamus. Fluida ex intestinorum tubo ad mesentericas portarumque venas perducí posse, jam ingenuos *Boerhaave* credidit et experimentis demonstravit. ^{1.)}

Quaeritur, qua ratione hoc fiat, utrum per venas bibulas an per vasorum obsorbentium ramulos, hisce venis inhaerentes? *Brolik* vasis vasorum lymphaticis magis favet, sed quid impedit, quo minus ramis venarum bibu-

^{1.)} *Hm. Boerhaave. Institutiones medicae. Lugduni Batavorum. MDCCXLVI pag. 84. Sequentia verba maxime memorabilia edidit illustris vir: „An non tenuis biliosa et lymphatica magis pars illius Chyli recipitur fistulis absorbentibus, hiantibus in intestinorum crusta et se exonerantibus in venas meseraicas, unde in vena portarum dilutio, bilique secernenda nova materies? Certe harum numerus, amplitudo, fabrica singularis circa intestina, communis natura omnibus venis, humor hinc fluens venosus in portarum venam ut in arteriam, sanguinis hujus indoles, ingens copia humorum in intestina confluentium, qui nec lacteis omnes recipi, nec alvo expelli observantur, Anatome comparativa, in Oviparis lactea non reperiens, interimque aditum in meseraicas ex cavo intestinorum experta, venarum mesentericarum in homine aperti in tunica villosa fines; valvularum in his venis humanis absentia; repletio Ruyschiana per venam mesentericam in cava intestinorum facta, cum effusione materiae, respondent ad hoc assertum.“*

lis resorbtionis officium adseribamus, cum ab illis, etiamsi per vasa lymphatica sit adductus chylus mox recipiatur, et vasa lactea tandem in venas abeant necesse sit?

§. IX.

Et non unicūm praebebat organismus ejusmodi absorbtionis per venas exemplum; analogon venae portarum in foetu exhibet vena umbilicalis, eodem modo e placenta sanguinem sugens atque ad hepar perducens, exhibent venae pulmonales, quae immediate finibus suis cruorem imbibunt. Quae in foetu venae umbilicalis ope absolvitur, functio, in homine nato, abscisso funiculo umbilicali, fit per venam portarum. Nutrimentum, quod sub graviditate embryo directe e placenta accepit, post partum, ori ingestum ad intestina pro-
vectum novam sibi viam eligere debet, quoniam proles nunc propriam et a matre separatam degit vitam.

§. X.

Defectus valvularum in vena portarum et umbilicali etiam hic respicere videtur, forsant ut chylus in hisce vasis tardiori motu progrediatur, etcum sanguine intimius misceri possit.

§. XI.

Et major hydrogenii copia, quam in sanguine illarum venarum reperiunt Chemici, prae

aliis in chylo admixto causam habere mihi videtur ¹⁾)

§. XII.

Consideratio attenta structurae glandulosae, quam in hepate observamus, nec non vasorum, hoc viscus adeuntium, comprobat opinionem, illud non solum ad bilis secretionem exigi. Rami venae portae, teste *Bartholino*, ²⁾) „rubicundiores sunt, et colore nubilulo obscuroque magis quam rami venae cavae; habent tunicam duplicem, inde crassiores fortioresque evadunt, et ad arteriae naturam accedunt. Rami venae cavae simplici tunica induuntur, sunt candidiora, tenuiora, magis pellucida. Rami vasorum felleorum ex pallido fuscoque flavescent, crassiore tunica, canali tamen angustiore.“ — Inter varia corporis organa eorumque functiones certa relatio ratione magnitudinis et intensitatis locum habet, ita, ut semper quaevis functio, apparatus, quo perficitur, respondeat. Bilis vero secretio non tam copiosa et tanti momenti est, ut hac organorum complicatione et abundatia opus sit. Quem ad finem esset magna hepatis moles, cum comperti simus, ab aliis organis multo minoribus majorem fluidi quantitatem secerni? Renes, e. g. hepate multo minores, lotii co-

¹⁾) Mit Wasserstoff verbunden kommt der thierische Stoff in dem Blute der Pfortader, den fetten Lebern einiger Thiere, im Fette, dem Milchzucker, und dem Gallenharz vor. *Reil. Pathol. B I. S. 215.*

²⁾) *Anatomia Bartholiniana, vid. sect. de hepate.*

piam edunt, illam bilis longissime superantem, et cum liquoris copiam, in glandulis salivalibus, mammis et nonnunquam in glandulis lachrymalibus secretam, cum bilis quantitate comparamus, stupemus magnitudinem organi, tam parvam humoris copiam secernentis. Quo tantus in systemate hepatico apparatus, quo tanta hepatis moles, et vasorum complicatio? Certe his omnibus ad succi excrementitii secretionem non opus esset, imo nobilitas systematis hepatici, ejusdem fabrica et consensus quam maximus cum prestantissimis organis satis superque docent, hoc systema ad finem altiorem a natura destinatum esse.

§. XIII.

Munus vero hepatis, hisce omnibus collatis, in eo consistit, ut chylum a vena portarum receptum perfectius organismo assimilet, eundem ad nutritionem aptum reddat. Hic deinde, sanguini vivo quam maxime affinis, vel ipse jam in sanguinem conversus, a vena cava eductus, in cordis atrium dextrum effunditur. Bilis continet partes residuas, mortuas, quae subigi nequeunt, ideoque motu retrogrado prius per poros biliarios, dein per ductum hepaticum removeri, et cum sordibus nuptae ejici debent. ¹⁾

§. XIV.

Non nego, bilem aliquo modo ad digestionem conferre, eamque sollicitare, ii vero,

¹⁾ Reil et Malfatti, l. c.

qui ex praesentia vesicae felleae necessitatem bilis absolutam eruere conantur, huic receptaculo nimium tribuunt; cervi enim, equi ac Cetacea cystide fellea omnino carent, eorumque bilis ex hepate immediate in duodenum effunditur. Ergo vesica fellea tanti momenti non est; eo magis, cum et inter homines nonnulli inventi essent, quibus haec vesicula defuit, sine in viventibus manifesta nutritionis laesione. Neque minus processum chemicum, quem in organismo statuerunt Jatrochemici, et quo chylus accedente bile e cibis ingestis praecipitetur, in dubium referre audeo; nam in ictero, ubi bilis retinetur, faeces non chylo sunt impragnatae, uti esset praesumendum, sed potius siccae, albidae, stercorei canino similes. Non, quia nulla adfuit praecipitatio, sed ob retentionem bilis faeces tales evadunt.

§. XV.

Nutritio in animalibus sanis eo perfectius progreditur, quo major est validitas atque integritas organorum, assimilationi inservientium, inprimis hepatis, quo justior quantitas et qualitas cibi ingesti. Organon nutritionis centrale, hepar nempe, in corporibus robustis, bene nutritis, semper validum reperitur, imo in subjectis, ubi nutritio languescit, parvum aut alio modo morbose mutatum. Igitur recte concludere licet, hepatis magnitudinem ac robur cum assimilationis vigore rationis aequalis esse.

Ubi integra fere vita in vegetationis processu versatur, in embryone scilicet, hepatis moles maxima est. In hominibus et bestiis, pinguedine onustis, ceteroquin sanis, eo magis invenitur hepatis volumen, quo alacrius et fortius procedit nutritio. Sub tranquilla et sedentaria vita nutritio justo rapidius absolvitur, et corporis volumen magis augetur, quoniam influxu stimulorum aeris, motus etc. corpori non tantum detrahitur materiae organicae. Quare anseres et anates pinguefaciendi angusto includuntur loco, ut quiete fruantur, nec ipsis conceditur tantum nutrimenti, quantum ad illorum nutritionem sufficeret, sed pabulum illis modum excedens intruditur. Hac sub methodo alendi post tres vel quatuor septimanas aves toto corpore pingues redduntur, maxime vero hepar volumine augetur. Sunt aliae volucres, e. g. alaudae, quae intra parvum temporis spatium, saepius post viginti quatuor horas pinguescunt et marcescunt pro cibi et motus diversitate.

§. XVI.

Hepati in animalibus pinguefaciendis magna chyli copia per venam portarum adducitur, quae, si sanum caeteroquin animal est, in sanguinem conversa pinguedinem efficit. Iecur vero praecipue mole augetur; et pinguedine obtegatur, cum sit organon proximum, in quo chylus, sanguini admixtus vim nutriendam exercet. Anatome comparata edocti su-

mus, animalia plura, in quibus majori alacritate nutritio perficitur, auctam hepatis molem offerre. Evidenter hoc in Squalis apparet, ubi hepatis eximie magnum pinguedine turget, ob voracitatem et digestionem validam horum praedonum terribilium.

§. XVII.

Functio jecinoris insuper magis innotescet, si vim vitalem et organisationem ductus thoracici vasorumque lymphaticorum consideres. Ea non primum in assimilatione locum tenere, facile perspexerit, qui momenta superius allata examinat, simul qualitates peculiare systematis absorbentis respiciens. Quod ad organisationem horum vasorum attinet, eam simplex est, tam paucis adminiculis instructa, ut ipsi auctores, systemati lymphatico maxime faventes, mirentur modum, quo reabsorptio et propagatio fieri possit. Sic *Boerhaave* ¹⁾ dicit: „Unde fit, ut ingens illa chyli et lymphae copia per fistulam exilem, anfractibus incurvam, pressam, perpendicularem, et facile collabentem in homine erecto tam facile ascendat?“ Principia mechanica, quibus fieri posse demonstrare conatur, ad explicandam hanc theoriam vix sufficiunt. Etiam structura et incitabilitas vasorum, quae ex intestinis ad glandulas meseraicas perveniunt, talis

¹⁾ *Boerhaave*. Instit. med. pag. 84.

est indolis, ut chylum haud assimilare valeant ¹⁾).

Processus, qui chylum nutrientem organismo homogeneous reddit, tam magnus, gravis et continuus est, ut profecto organis validis et non exigua actionis vitalis vi indigeat. Hae conditiones in systemate hepatico occurrunt, quod, fabrica apta et solida gaudens, lymphatica vasa vi vitali longe superat.

§. XVIII.

Valsalva ²⁾) cadaver dissecuit, ubi vasa lymphatica tam in mesenterio, quam in intestinis tenuibus omnino deficiebant. Docet haec observatio satis superque, chylum etiam ab aliis organis recipi posse; cum autem nulla adsint, quae illum in sanguinem vehant, organa, nisi venae portarum, ab illis propagetur humor nutriens necesse est.

§. XIX.

Fabrica systematis lymphatici ita conformata est, ut vasa e duobus finibus originem

¹⁾ „Apparatus organicus, in hunc finem adhibitus, tam simplex, et alia, quae hic praesto sunt adminicula, tam exigua reperiuntur, ut vix magna inde chyli mutatio expectari possit. Quid pauxillum illud liquidi serosi, in glandulis chylo adfusi — quid processus vitalis, vi tam parva hic locorum vicens, ut sensibilitatis et irritabilitatis vestigia vix relinquat, in assimilando chylo valebunt? Quantum haec omnia cedunt illis, quae in portarum venis et hepate assimilationi praesto sunt! —

Hartmann. Theoria morbi. p. 104.

²⁾ *Morgagni.* De causis et sedibus morborum, Epistol. XVII art. b.

quam repetant, provenientes scilicet e corporis exteriori et interiori superficie. Quum vero corporis peripheria multo majorem proferat superficiem, quam interior tubi alimentarii cavitas, etiam copia vasorum absorbentium, quae sub integumentis communibus originem ducunt, major sit oportet, ea, quae in canali alimentario occurrit.

§. XX.

Vasa lymphatica pro fabrica sua ea sunt, quae materias quasdam finibus suis recipiant, easdem cum ductu thoracico communicent. Quoniam vero major copia e peripheria organismi existit, per eam quoque major materiae resorbendae quantitas ingrediatur necesse est, quam per tractum intestinorum.

§. XXI.

Glandulae inguinales et axillares puncta sunt centralia, sive, ut ita dicam, ganglia vasorum, e peripheria nascentium, glandulae meseraicae et pulmonum, eorum, quae e cavitatibus internis majoribus originem ducunt. Multis arteriis et nervis praeditae, aptae redduntur, secundum leges vitae animalis materiam resorptam assimilare.

§. XXII.

Materia resorbenda apparatusi organico, scilicet vasis lymphaticis respondeat, ideoque subtilis et iisdem congrua sit, Chylus autem,

dum e nutrimentis extrahitur, crudus est, et elaboratione accuratior indiget, ut organismo adsimilis reddatur. A vasis lymphaticis, tam simpliciter conformatis, chylus densior vix recipi ac perfici potest, ideoque mutationem, qua ad nutritionem idoneus evadit, in organo glanduloso, hepate nempe, debet experiri. Quae per vasa lymphatica tum in exteriori tum interiori superficie resorbetur, materies, longe alius indolis est, et potissimum in liquoribus tenuibus aliisque potentiis, sensibus non manifestis consistere videtur. Ut ipsa structuram tenuem offerunt vasa absorbentia; ita etiam eorum contentum facillime assimilari debet. Quare tantum tenuissimas materias, non magna opera assimilandas hauriunt, quibus vapor animalis, aer atmosphaericus, aqua mera, forsitan et oxygenium et nonnulla, quae pro qualitate sua facile elaborantur corpora, imprimis annumerari merentur.

§. XXIII.

Vapores, in stratis musculorum et membranarum, nec non in cavitatibus majoribus exhalati, si organismus integer remaneat, continuo auferri debent. In liquorem serosum confluentes, recipiuntur deinde a vasis absorbentibus, et postea in sanguinem ducti per poros arteriarum exhalantes nomine transpirationis aut sudoris e corpore aufugiunt. ¹⁾ Uti ca-

¹⁾ Sanctorius. Medicina statica. 1614.

tor vel aliud irritamentum excitans actionem vitalem generatim exagitat, praeprimis etiam resorptionem et exhalationem adauget, unde sub aestu majori profusorem sudoris copiam discerni videmus.

§. XXIV.

Nil obstat asserto, quod maxima liquorum pars, quo propius aquae simplici affinis est, per vasa lymphatica resorbeatur. Humor enim aquosus, vapor animalis, in liquorem coagulato tam similis est, ut vix necesse videatur, organa diversa illorum resorptioni substituere. Valent non tantum lymphatica vasa pro organisatione sua ad resorbendos liquores tenues, sed serum ipsum simplex et aquosum, sanitate florente, in resorptionem nisum ostendit, quem in aliis humoribus, partibus densioribus immixtis nunquam in tanto gradu observamus.

§. XXV.

Oxygenium quoque a vasis lymphaticis facile recipi, et per illa praecipue cum organismi partibus communicari, verisimile videtur. Comprobant hanc opinionem observationes cl. *Morechini* ¹⁾ qui acida, potui admixta in lotio immutata invenit. Alia, quae exstant corpora, facile in partes constitutivas primarias decomponenda, κατ' ἐξοχην systema lym-

¹⁾ Salzburg. med. Zeit. 807. N. 62. p. 192.

phaticum aggrediuntur; quoniam vero ab illo subigi nequeunt, immunia aut parum mututa vel excernuntur vel organisationi inseruntur, uti hoc de Mercurio, Sulphure, Rheo, nec non de Rubia tinctorum, ligno Campechiano aliisque constat.

§. XXVI.

Proinde et potus vulgaris, quo facilius assimilatur, i. e. quo magis indoli mere aquosae ac tenui accedit, a vasis lymphaticis imprimis resorbeatur necesse est. Ex Ictero compertum habemus, vasis absorbentibus esse virtutem, brevissimo temporis spatio humores in universam sanguinis copiam transferendi, ita, ut extemplo nonnunquam post animi pathema flavedo in tunica conjunctiva appareat. Quae res docet, quam cito in statu normali humores vasorum proprii resorberi possint, simul demonstrans, quomodo passibile sit, ut potus assumptus tam eximia celeritate per urinam, transpirationem et sudorem excernatur. Verum ex eo non sequitur, potulenta omnia, canalem alimentarium ingressa, a vasis lymphaticis recipi, nam quo magis indolem nutrientem refert potus, quo plures continet partes, accuratiorem assimilationem exigentes, eo plus exinde venas meseraicas et hepar aggredi debet. Major copia partium alimenti fluidarum, imprimis potulentorum, quam in toto alimentario canali vasa lymphatica resorbent,

sine magna mutatione mox in sanguinem transit, chylus autem verus, cujus praeparatio in systemate hepatico longius temporis spatium requirit, praeterlapsis duabus, tribus, pluribusve horis in sanguine apparei, uti hoc in animalibus post pabulationem necatis manifestum est.

Caput II.

Functio hepatis a norma recedens.

§. XXVII.

Et actio hepatis vitalis et ejusdem organisatio a norma deflectit. Plerumque jecur, morbose affectum in utroque peccat vitio, ita ut potentiae nocivae, actionem vitalem laedentes simul organisationem offendant et viceversa. Aberrationes variae sunt pro causarum differentia. Vis vitalis mutatur vel qualitate vel quantitate. Inveniuntur in hepate affectiones morbosae, tam peculiari modo decurrentes, ut easdem solummodo ex abnormi actionis vitalis quantitate, vel excedente vel imminuta, sufficienter explicari non possis; modus vivendi ipse, aut vita propria in qualitate sua ita est modificata, ut processum morbosum sistat peculiarem. Fabrica sive organisatio diverso modo laeditur, vel

universi organismi individui culpa, vel vitio locali. Frequentissime tamen abnormen fieri videmus situm, figuram, colorem et substantiam seu parenchyma ipsum. Pro variis hisce affectionibus morboſis, tum organisationis, tum actionis vitalis etiam functio hepatis propria varie turbatur. Extra limites dissertationis positum esset, omnia proferre, quae post mortem in hepate mutata inventa sunt; hic tantum de mutationibus morboſis eatenus sermo erit, quatenus functio hepatis turbata morborum quorundam causam proximam illustret, et quatenus morbi iterum functionem declarent. Ex annalibus medicorum compertum habemus, nil assimilationem citius et efficacius turbare quam potentias nocivas, systemati hepatico illatas. Concussio, ictus, lapsus, aut quaecunque laesio mechanica externa, quam experitur jecur, nutritionem extemplo offendit. In morbis plurimis, per laesam digestionem se manifestantibus, prius aegrotantes dolorem in regione hepatis praesentiunt. Quo magis in ejusmodi passionibus hepar affectum est, quo tardior assimilatio, eo gravior est aegritudo, eo pejor prognosis. In Ictero, Hepatide etc. assimilatio plus minusve vitiata est, Hectica hepatica et Ascites hac ex causa fere semper lethales. Sunt porro alia morborum genera, ex abnormi evolutione nata, infra amplius tractanda, in quibus hepar praeprimis affectum est. Haec ex vegetatiore morbosa originem suam repetunt, quae per functionem hepatis naturali et

simplici modo explicari posse censeo. Igitur singulas morborum species, in quibus jecur praeter ceteris afficitur, nunc exponemus, simul explanationem tentabimus, qua ratione mutationes hepatis producuntur, aut alia mala inferunt.

§. XXVIII.

Rhachitis. In foetu vita vegetativa praeter ceteris viget, cui subordinatur vita animalis. Etiam post partum adhuc vegetatio aliquamdiu praevallet, proles est planta luxurians, somno et nutrimento dedita. Sensim vita vegetativa decrescit, animalis in dies magis magisque evolvitur. Thorax firmior evadit, foramen ovale et ductus Botalli clauduntur, caput vero et abdomen remanent partes eminentes. *Rhachitis* est *vegetatio praevalens, nimis protracta*¹⁾, ideoque recte morbus evolutionis appellatur, septimo aetatis mense apparens, ubi vita vegetativa per dentitionem transit in animale. Postea sponte sanatur, dum processus animalis vegetativum superet. Raro adultos aggreditur hic morbus, tunc ejusdem naturae, vegetatio praevalens, iterum reversa. Caput et hepar, uti in embryone mirum in modum volumine aucta, testantur vegetationem abnormem. Cum vero hepar sit organon assimilationis primum, e quo deinde omnis vegetatio emergit, tunc sequitur, in morbo rhachitico, qui nil aliud est, nisi vegetatio vitia-

¹⁾ Malfatti et Reil, l. c.

ta id praecipue morbose affici. Insignis est in hoc morbo hepatis moles aucta, quae, etsi signum sit pathognomonicum, ab auctoribus, et ipso a cl. *Sömmering* ¹⁾ nondum satis aestimata est.

Strack ²⁾ in rhachitico quodam hepar vidit tam magnum, ut cetera viscera e situ depelleret aut comprimeret. *Van Swieten* ex hepate tumido Rhachitidem praedixit instantem. Volumen vero augetur, quoniam hepar est organon assimilationis centrale, quod pro functione sua magis quam reliqua viscera ad vegetationem inclinat, faciliusque materiam nutrientem substantiae suae assimilare valet. Plerumque Rhachitis cum eximia voracitate juncta est; ex alimentis, nimia quantitate ingestis, major chyli copia in sanguinem transit, praecipue hepar aggrediens, ejusque volumen augens. Haec voracitas non, ut alii volunt, ex eo pendet, quod ob glandulas Mesenterii obstructas ³⁾ nullus chylus in sanguinem abeat, neque in vermibus semper aut succo gastrico corrupto causam habet, sed effectus est vegetationis praevalentis, qua actio vitalis ita alienatur, ut majorem postulet quantitatem nu-

¹⁾ *Sömmering*. De morb. vascor. absorbent.

²⁾ Acta philos. med. societ. Hassiacae. p. 159.

³⁾ Glandulae injectioni potius magis patent, (*Sömmering*) et morbi plures ab obstructionibus et infarctibus vulgo repetiti, dilatationi vasorum et sanguinis in illis accumulationi debentur.

trimenti ingerendi. Potentiae noxiae, dispositionem ad Rhachitidem imprimis inferentes, sunt praecipue victus crudus, vilis, aer putridus, acidum primarum viarum etc. Ex alimentis tam copiose assumptis magna sed mala lymphae copia paratur; hepati per venas portarum plus adducitur, quam recipi ac elaborari potest. Hinc parenchyma jecinoris extenditur, et mole augetur; fiunt stagnationes et lymphavitata efficit sanguinem corruptum. Exinde eveniunt nutritio imperfecta solidorum, et mixtio alienata fluidorum. Musculi post mortem laxi, flaccidi ruborem cinnabaris exhibentes, ossa tumida, media parte semipellucida, cerebrum molle, hepar praegrande, sanguis aquosus, solutus. Praeterea intumescencia et molities ossium a consensu dependet, inter systema hepaticum et vasorum absorbentium intercedente. Nam si actio vitalis jecinoris augetur, functio ejusdem rapidius absolvitur, statim et principium dynamicum in systemate lymphatico augetur. In Rhachitide, ubi hepatis actio vitalis et organisatio a statu normali tam eximie recedit, etiam vasa lymphatica motu consensuali stimulo fortiori impelluntur, plus liquoris resorbent, quam justo deberent, ossibus nutrimentum auferunt, eadem porosa et mollia reddunt, aliasque deformitates inducunt.

§. XXIX.

Morbus scrofulosus non gradu sed natura differt a Rhachitide. Est quidem, ut illa, passio universalis totius organismi, sed Rhachitidi opposita; *vita animalis praevalens*.¹⁾ Rhachitis magis aetati foetus propria, Scrofulosis aetati infantili. Illa est evolutio retardata, haec vero evolutio accelerata, praecipitata. Scrofulae eam aetatem eminenter afficiunt, quae vitam evolvit animale, et vegetativam vincit; ea imprimis organa adficientes, ubi vita animalis prae ceteris floret. Exinde intelligitur quare in morbo scrofuloso hepar non grande videamus et expansum, uti in Rhachitide, hepar enim vitae vegetativae, non vero animali inservit. Adgreditur Scrofulosis non vasa lymphatica simplicia, sed potius glandulas, ubi in vasis sanguiferis et nervis processus animalis viget. Quare sedem vitae animalis, scilicet cavum thoracis prae ceteris adficit, affectiones catharhales, Haemoptysin et Phtysin producens, aestate et in regionibus meridionalibus frequentior. Ideo Digitalis purpurea et Barytes muriatica cum ceteris Alcalinis remedia in hoc morbo praebent efficacissima, quia materiae plasticæ resolutionem promonent, vasis lymphaticis eorumque glandulis stimulum addunt, nervorum vero et mus-

¹⁾ Malfatti, l. c.

culorum reactionem (vitam animale) depri-
munt ¹⁾).

§. XXX.

Hydrops. Quae de hydrope generatim hic
traduntur, valent imprimis ad Asciten, ubi he-
par vel primario vel secundo affectum est,
ob nexum intimum et consensum quam ma-
ximum cum systemate vasorum absorbentium.
Omnis Ascites ab anomaliis metamorphoseos
progredientis vel a debilitate systematis vaso-
rum originem suam trahit, quo citius vel tar-
dus actio vitalis et organisatio systematis he-
patici offenditur, atque abnormis evadit. Mor-
bus, sive sit idiopathicus, sive symptomatice
ad alium morbum accessus, hisce ex causis sem-
per derivari potest. Idiopathice existit ex lae-
sionibus externis, hepatis illatis, indurationibus,
obstructionibus, aliisque vitiis organisationis.
Symptomatica observatur Ascites post morbos,
qui diu et vehementer systema hepaticum ad-
ficiabant, v. g. post Icterus, febrem intermit-
tentem, praecipue quartanam etc. Victus crudus,
magna humorum jactura, aer humidus et fri-
gidus, obstructions et infarctus post diutur-
nas neuroses hunc morbum neque minus in-
ducere possunt, turbando et impediendo pro-
cessum vegetationis, qui in hepate et vasis ab-

¹⁾ C. W. Hufeland. Ueber die Natur, Erkenntniß und Heil-
art der Scrofelkrankheit. Jena. 1795.

C. P. Hartmann. Materia medica dynamica. Vindo-
bon. 1816.

sorbentibus absolvitur. Et Arthritis anomala nec non debilitas universalis, si functionem hepatis turbant, eundem gignere valent. Plerumque hepar in hydopicis post mortem permagnum reperitur, saepe in parenchymate morbose mutatum. *Vieussenius* ¹⁾ in hydrope Ascite hepar invenit pondere viginti librarum, *Gooch* ²⁾ vidit aliud, hydatidibus obsessum, viginti octo libras pendens. Exstant permulta alia exempla, quae hic omnia enumerare supervacaneum esset.

In Rhachitide actio vitalis vasorum absorbentium ob vegetationem praevalentem ad gradum altiore augetur, et resorbtio justo rapidius fit; imo in hydrope vires vasorum debiles et infractae sunt, vegetatio languet cum resorbtione, et quae exinde sequuntur, febris hectica, debilitas universalis, vitae finem pronuntiant. In utroque casu, sive sit praeter modum aucta, sive imminuta, actio vitalis in vasis lymphaticis, ob consensum intimum et functiones hepatis turbantur; et viceversa, si illae idiopathice a norma deflectunt, etiam per sympathiam systema resorbens alienatur. In Rhachitide, ubi vegetatio celerius progreditur, persaepe in Ictero, si ex Hepatitide et causis irritantibus prodit, indolem quasi

¹⁾ *Vieussens*. Traité des maladies inter. II.

Stoll. Ratio med. I. 231.

²⁾ *Gooch*. Medical and chirurgial observations.

Sthenicam offert hepar. Tunc Sthenia statim
ad vasa resorbentia propagatur; hae ad ma-
iorem incitationis gradum impulsa phaenome-
na essentialia producunt. Hydrops ideo sem-
per asthenicus est, ex debilitate vel directa
vel indirecta proveniens, vim vitalem hepatis
et simul vasorum lymphaticorum infringens.
Assimilatio in hoc morbo laesa est ac torpida,
hepar abnorme, viribus privatum, vasa lym-
phatica languida, inertia sunt. Stagnat sub te-
nua cellulosa vapor animalis, in liquorem alie-
natus, imminuuntur excretiones, sudores sup-
pressi sunt, exhalatio cutanea nulla. Tumor
hepatis et parenchymatis expansio, cui in Rhachi-
de causa subfuit plus minusve sthenica, in
hydrope effectus est Astheniae universalis vel
hepaticae, qua substantia jecinoris modo passi-
m expanditur atque morbose vitiatur. Quae
de hydropis natura agunt, theoriae patholo-
gicae, incitationem in vasis exhalantibus exce-
dentem, vel saltem normalem, in vasis vero
resorbentibus deficientem pro morbi causa ha-
bent, ita quidem, ut major humorum copia
recernatur, quam resorberi potest. Ponunt
igitur causam hydropis in Sthenia vel integri-
tate vasorum exhalantium, cum Asthenia re-
sorbentium conjuncta. Sed inter systemata
haec, scilicet inter vasa exhalantia et resorben-
tia, tam arcte cohaerentia, quorum ad se in-
vicem relationes per consensum quam maxi-
mum determinantur, an suscipere licet in uno

eodemque corpore tantum eorum naturae discrimen? In aegro hydropico, ubi summa prostratio virium adest, aquae cavitates vix evacuatas continuo implent, ubi pulsus reperiuntur debilissimi, an licet, sub hac rerum conditione arteriis exhalantibus incitationem auctam aut normalem tribuere? Aptius videtur, morbosam hanc secretionem, ultra modum auctam ex Asthenia tum systematis secernentis tum absorbentis derivare, humorem secretum *profluvium passivum habere*, quod ob vires vasorum infractas transsudat, et a vasis lymphaticis non minus debilitatis recipi et propagari nequit. Etiam origo hydropum localium hoc modo explicari potest, ea tamen differentia, quod in illis debilitas unum tantum locum occupet, neque ab universali Asthenia dependeat. Hydrops, qui nonnunquam indolem sthenicam referre videtur, non veram exhibet Stheniam, sed spuriam, ex Asthenia indirecta natam, nec venaesectionibus aut methodo mere antiphlogistica unquam sanabitur. Si vires vasorum absorbentium languent, et aquae collectae stagnant; si vapor animalis et humores leviores neque legitime assimilantur, neque excernuntur, tunc in vegetatione varias abnormitates oriri neminem latet. Quominus per vasa lymphatica resorbetur liquoris in intestinis collecti, eo plus per ramos venarum portarum hepatis adducitur, si venae illabentium humorum torrenti vim resistantem

opponere non valent. Igitur motu passivo ad mepar perductus, chylus corruptus, mole sua viscus extendit, vegetationi laesae materiam praebet, hydatides gignit, parenchyma afficit et varios deinde hydropis effectus producit.

§. XXXI.

Icterus e systemate hepatico originem ducens, vasa resorbentia ob intimum consensum secundario afficit. Signa pathognomonica: Assimilatio plus minusve laesa, dysorexia, sapor amarus, dolor in hypochondriis, color flavus, non solum cutis et albugineae, sed etiam sudoris, urinae etc, excrementa intestinorum cinerea, albida. Natura hujus morbi, sive causa proxima in hepatis actione vitali vitiata, vel in sublata functionum harmonia, quae inter systema resorbens et hepaticum adesse deberet, quaerenda est. Quae autem morbum vel quantitate vel qualitate sua revoquant, causae remotae, sunt inprimis: a.) Omnia quae actionem vitalem hepatis et vasorum absorbentium nimis irritant, stimulo forti secretionem bilis, et illius per vasa resorptionem adaugent, ita, ut antequam bilis chymo immisceri possit, a vasis jam resorbeatur. b.) Potentiae nocivae, quae vim vitalem in hisce organis vel directe vel indirecte adeo diminuant, ut debilitatis causa nimia bilis quantitas motu passivo in sanguinem abeat. c.) Postremo omne, quod legitimam inter vasa bili-

fera et resorbentia harmoniam tollit, Icterus gignere valet. Tum per Antagonismum ad majorem resorptionem incitantur vasa lymphatica.

Exinde intelligitur divisio Icteri, ab illius natura desumta in sthenicum, e. g. a stimulis irritantibus, calculis felleis etc, et asthenicum, qui in febribus epidemicis, nec non in peste, aliisque morbis asthenicis occurrit. Idiopathicus dicitur, si directe et primario ex hepate ipso evenit, sympathicus post affectiones partium remotarum v. c. post laesiones capitis, vomitum vehementem etc, conspici potest. Protopathicus in subjectis videmus antea sanis, deuteropathicus post varias assimilationis turbas, obstructions, indurationes, febres intermittentes, neque minus post Hepatitidem observatur.

Nonnunquam causa mechanica subest, imprimis calculi fellei, qui non solum obstructione, sed potius irritatione nocent. In casibus aliis causa mere dinamica, incitationem legitimam abnormem reddens, supponenda erit; nam persaepe in ictericis mortuis nulla impedimenta mechanica detegit sectio anatomica.

¹⁾ Verisimile est, Chylum ex causis quibusdam accedentibus ratione dinamica in hepate ita alienari, ut exinde major bilis copia proveniat, unde harmonia tollitur et Icterus nascitur. Non quidem absolute requiritur bilis e vesi-

¹⁾ *Stoll. Rat med. Val. III. p. 36.*

cula fellea ad morbi productionem; illa quidem ob densitatem et colorem obscuriorem Icterum facilius gignet, sed etiam bilem hepaticam sufficere, demonstrant exempla Ictericorum, quibus cystis fellea omnino deest ¹⁾. Calculi fellei formantur, dum ex vitio assimilationis peculiari sanguis hepatis adductus plus continet partium residuarum, quae ob densitatem et mixtionem alienatam neque resorberi neque in bilem comutari possint et crystallisatione quadam in calculos biliarios transeunt. Nonnunquam etiam bilis inspissata pro calculis habita est. Quae in Ictero porro videmus, stercora decolora, uti supra jam dictum est, effectus sunt resorptionis nimiae, cum vasa lymphatica omnem bilem in se recipiant, antequam justam cum nutrimenti mixtionem perficere possit.

Exhibent vasa resorbentia, uti venae sanguiferae figuram conicam, ita, ut ab externa et interna corporis superficie ramis minoribus incipiant, qui, dum interiora petunt, in vasa dilatantur majora. Bilis autem, etsi intestinum duodenum jam ingressa est, in Ictericis a vasis lymphaticis, hic incipientibus statim resorbetur, et subinde sanguini admiscetur. Quare in tubo alimentario, ubi vasa originem ducunt, bilis semper deficit, in sanguine vero abundat. Sanguis hoc humore secretionem afficit, unde saliva et su-

¹⁾ Richter, Med. u. chir. Bemerk. S. 54.

dor flavus. Demonstratur his phaenomenis luculenter bilis in sanguine praesentia, sed licet in cruore partes bilis remotas constitutivas detexerit Chemia ¹⁾ tamen sanguis, in morbo regio e vena missus, ejus adpectu tam flavus non est. Color in cute apparens magis per vasa lymphatica effici videtur, in quibus bilis, aliis humoribus non tam intime mixta adhuc colorem proprium offert.

Pro varia potestatum morbos creantium indole in Ictero varie mutatur hepatis organisatio. Si morbus ex inflammatione exstitit, laesione externa vel alia quacunque causa nata, saepius induratio et tumescentia remanet. Incitatione nimia nisus plasticus ultra modum augetur, cohaesio materiae organicae excedit, et exinde fiunt obstructiones indissolubiles. Pertinent ad stimulos perniciosissimos calculi fellei, qui si majores sunt, non tantum functionem valde turbant, sed irritatione continua et organisationem laedunt. Tristes, quae postea proveniunt, sequelae, affectiones spasticae, inflammatio, suppuratio, cardialgia horrenda, ruptura vesiculae felleae, mortem praesagiunt. Icterus enim, a calculis felleis, cum cardialgia conjunctus inter reliquas varietates atrocissima est. Dolor cardialgicus (melius *Hepatalgia* dictus) periodice invadens, incipit plerumque post coenam cum praecordiorum

¹⁾ Clarion. S. Altenburg. med. Annal. 807. Januar.

ensione. Oculi flavescunt, urina tingitur tusa. Chylus e nutrimentis extractus, per venam portarum hepar adgressus, excitat illius reactionem, simulque bilem et calculos movens. Sequuntur post paucas horas dolores crudelissimi, vomitus biliosus vehemens, anxietas summa, spasmus et febris. Chylo in sanguinem ingresso redit quies, dolores cessant, aeger vero saepe toto corpore flavus reditur. Quocunque novo paroxysmo color magis obfuscatur, (*Melasicterus*), tandem omnis laborum appetitus disparet, donec aegrotus, misere emaciatus Ascite exspirat. Parenchyma jecinoris non raro mirum in modum afficitur; modo tumens et quasi inflatum reperitur, modo massam refert densam ac lardaceam. ¹⁾

§. XXXII.

Melaena. Sunt, qui Melaenam et Haematemesin proprie sic dictam tantum gradu differre putant, ambasque morborum formas ad unum tantummodo genus referant ²⁾. Veteres et recentiorum nonnulli separatim considerant has aegritudines, quoniam, Melaenam aliam habet causam ac naturam, aliam requirit curam, nec non majus profert periculum,

¹⁾ Sandifort. Exerc. acad. L II. cap. 8.

²⁾ C. J. Meyer, Systematisches Handbuch zur Kenntniss und Heilung der Blntflüsse. Wien. 1804 — 1805. 2 B.

Henke. Specielle Patholog.

quam vomitus cruentus simplex. Forsan divisio magis esset distincta, et ad diagnosin aliquo modo conferret, si eadem a causis solis peteretur. Equidem itaque Haematemesis eam aegritudinem appellem, quae idiopathica et primaria in superiori tractus intestinalis parte existit, ex causis plerumque externis, sive mechanicis sive chemicis natam; Melaenam vero eum morbum dicam, qui sympathice et secundario e profundis viscerum abdominalium corruptionibus oritur. Aegri, Melaena affecti, constitutionis atrabilariae, semper morbo topico vel hepatis vel lienis et Plethora abdominali laborant. Organon, morbose vitiatum ab arteria coeliaca, ne sanguinem recipiat, impeditur, hic autem eo vehementius in arterias coronarias irruit, et in ventriculum ipsum effunditur. Morbi hepatis impediunt sanguinis recursum per venas portarum, quae nimis implentur, et malum exasperant. Arteriae ventriculi et Mesenterii sanguinem non libere valent effundere, oritur in hisce arteriis febris topica, et cruor, per poros exhalantes transsudans ventriculo et tubo inferiori adducitur. Ex illis patet, sanguinem non tantum, ut vulgo putatur, e vasis brevibus, sed ex aliis quoque scaturire posse ¹⁾. Praeterea sanguinis fons, ope sectionis in hepate ipso in-

¹⁾ *J. P. Frank, De curandis hominum morbis Ep. lib. V. p. II.*

ventus est. Jecur enim morbosum, nonnunquam in ductus biliarios et cystidem felleam sanguinem effundit, unde hic per ductum choledochum in duodenum, et motu retrogrado ex eo in ventriculum pervenit. ¹⁾).

Quidam ex Melaena labem haereditariam agnoscunt; frequentius dispositio acquiritur moerore diuturno, tristitia, animi intensione nimia, continua. Praeterea fluxus haemorrhoidalis anomalus, febris intermittens, usus immodicus emeticorum et purgantium huic malo opportunitatem praebent. Succus melancholicus vel atrabilarius veterum, qui secundum recentiorum nonnullos bilis est inspissata, nil nisi sanguis corruptus, coagulatus esse videtur, pro morbi effectui seu producto magis, quam pro illius causa habendus. Iacet in hoc malo vegetatio quam maxime, quoniam inter reliqua abdominis viscera praecipue systema hepaticum alienatur. Sanguis ejectus, nec non saliva et mu- cus saporem referunt acidum ac nauseosum, odorem putridum; aeger neque cibos retinere, multo minus assimilare valet. Accedente paroxysmo incedunt lypothymiae, anxietas, siccitas oris, calor et sitis excedens, urina flammea, nonnunquam gangraena et mors. Si chronice progreditur malum, tunc sensim sensimque contabescit aegrotus, tandem sub vehe-

¹⁾ *J. Lieutaud. Zergliederungskunst. mit hist. und krit. Bemerk. v. Portal. 1782.*

mentissimo dolore atrophicus expirat. Reperiuntur post mortem plura intestinorum vitia, frequentissime vero indurationes et tumores jecinoris occurrunt.

§. XXXIII.

Tabes. Nonnulli, (imprimis *Monro*) tabis nervosae causam in nervis ventriculi posuerunt, quia in omni tabe digestio vel citius vel serius laeditur. Certe, quae hoc malum adferunt, potentiae nocivae v. c. animi pathemata deprimentia, prius vitam animale, et eminenter systema nervosum afficiunt, deinde per sympathiam intimam et vegetationem valde turbant. *Bartholinus* ¹⁾ in tabidis mortuis hepar modo maximum et quadruplo quidem ac quinduplo majus solito, modo minimum etiam vidit, quod recentiorum observationes comprobant. Cum autem morbus ex universali asthenia proveniat, mutationes abnormes, quae in systemate hepatico occurrunt, effectus sint oportet functionis debilitatae.

Ubi actio vitalis languet, et reactio organorum imminuta est, chylus, ad nutritionem destinatus, neque apte resorberi, neque, si resorbtus fuerit, recte elaborari potest. Hepar inde vel volumine imminuitur, quia ipsum ab arteriis male nutritur, vel ejusdem parenchyma per chylum abnormem ratione passiva expanditur. Debilitate totum organismum

¹⁾ *Bartholinus*, l. c.

occupante tum partes solidas tum fluidas imperfecte nutriri nemini non notum est. Unde costea prodit emaciatio, quam, vita animali in consensum vocata, febris lenta comitat,

§. XXXIV.

Atrophia infantum directe ex assimilatio-
ne turbata originem repetit, quae consequen-
ter etiam systema hepaticum offendit. Ubi ve-
getatio fere omnino silet, in stadio consumptio-
nis, summa corporis emaciatio, materiae or-
ganicae alienatio, hydrops et lypothymiae mor-
bi praecurrunt.

§. XXXV.

Asthma et respiratio difficilis in casibus multis ab hepatis volumine aucto, diaphragma sursum premente, dependent, quod in hominibus validis, obesis, saepius videmus. Et *Angina pectoris* secundum cel. *Brera* (*De angina pectoris*) ab nonnunquam hepate praetumido originem ducit.

§. XXXVI.

Hepatitis. Si principii positivi quantitas in vasis sanguiferis excedit, oritur inflammatio. Hepar ob multa, quae continet vasa saepius hoc malo vel primario vel secundario afficitur. Ratione causarum divisio Hepatitidis in idiopathicam, v. c. a laesione externa, calculo, animi pathemathae natam, et in sympathicam e. g. post affectiones capitis graviores, pulmonum in-

inflammationem praecipue est consideranda. Sympathica ex consensu derivatur, qui valet inter Encephalon et plexum solarem s. cerebrum abdominale. In quacunque jecinoris inflammatione transitus chyli in sanguinem alienatus, et assimilatio abnormis sit, necesse est. Prodeunt extemplo symptomata, quae hanc abnormitatem manifestant, dolor et tensio in hypochondriis, alvus tarda aut obstructa, color oculorum flavus, siccitas oris, sapor amarus, nausea, vomitus etc. Propter majorem in hepate incitationem secretio et resorbtio vel justo rapidius fit, vel si dirius procedit malum, omnino languet.

§. XXXVII.

Phtisis hepatica nonnunquam Hepatidis sequela observatur, si illa in suppurationem transiit, cum febre lenta, hectica. Phaenomena eadem, quae in tabe alia, ea tamen differentia, quod vegetatio multo magis laedatur.

Praeterea hepar in multis aliis morbis, v. c. in Scorbuto, febre intermittente, forsan et in Diabete mellito non raro morbose mutatur; verum in quocunque casu malum est effectus vegetationis turbatae, quae, si diutius persistit, viscera nutritionis corrumpit.

Vitae et studiorum ratio auctoris, e
decreto gratiosae facultatis me-
dicae adjecta.

Ego *Carolus Ignatius Lorinser*, die XXIV.
mensis Julii, anno MDCCLXXXIV, patri
optimo, *Ignatio*, e matre dilectissima, *Maria*
Magdalena, Nimonae Bohemorum natus sum.
Quantum debeam parentibus illis carissimis,
semper pia mente venerandis, qui per lon-
gam annorum seriem me bonis moribus litte-
risque indefessa diligentia instituendum cura-
bant, nunquam in animo meo oblitterabitur.

Postquam Gymnasii classes per sex an-
nos frequentaveram, in Universitate antiquissi-
ma Pragensi ad studia philosophica incubui.
Anno MDCCCXIV patriae valedicens, hanc
alma Universitatem adii, a Magnifico illius
temporis Rectore, clr. *Solger*, numero civi-
vium academicorum adscriptus, ad scientias
naturales, imprimis vero ad artem saluberri-
mam animum adpuli.

Encyclopaediam universae Physicae a ce-
leb. *Link* audiui, *Zoologiae* cel. *Lichtenstein*,
Botanices cel. *Hayne*, *Mineralogiae*, cel.
Weifs magistros habui. *Chemiam experimen-*

talem apud claris. *Hermbstaedt* frequentavi et, *Physicis* praelectionibus, quas illustris *Erman* habet, per plura semestria interfui. *Encyclopaediam* et *Methodologiam* in universam artem medicam ab illustris. *Rudolphi* audiui; *Osteologiam* et *Syndesmologiam* me docuit illustriss. *Knape*, *Anthropotomiae* reliquae nec non *Zootomiae* illustris. *Rudolphi* praeceptore studui. Moderantibus iisdem viris, de Anatomia summe meritis, in disse-candis cadaveribus per hiemem cultrum anatomicum exercui. In *Physiologia* illustriss. *Rudolphi* et celeb. *Osann*, in *Pathologia* clariss. Fr. *Hufeland* me erudiverunt. Porro praelectionibus celeb. *Osann*, *Materiam medicam* tradentis, et illis experient. *Rust* de *Chirurgia* intereram. In *Semiotice* et *Therapia generali* ab illustriss. C. G. *Hufeland* edoctus sum, *Therapiam specialem* ab eodem illustriss. viro, nec non ab illustriss. *Berends* audiui. Insuper praelectionibus perillust. *Gräfe* de morbis ossium adfui, cursum operationum chirurgicarum apud experientiss. *Mur-sinna* absolvi, in *Akologia* experientiss. *Bernstein* praeceptorem habui. Postremo clinicum *Universitatis* regium, cui illustriss. *Berends* prae-est, adii, et *exercitationibus clinicis* in *Poly-clinico* regio, duce perillustri C. G. *Hufeland* interfui. Denique et *clinico chirurgico ophthalmico* in nosodochio caritatis curae experientiss. *Rust* demandato operam dedi Nu-

errime praeiunctiones clariss. *Wolfart de Magnetismo*, ejusque institutum clinicum frequentavi. Alia collegia publica varii argumenti, quibus intereram, hic enumerare alienum esse videtur. Omnibus hisce praeceptoribus gratias ago quam maximas, quorum in me merita nunquam non memori ac gratissima mente prosequi, meum esse video semperque putabo.

Errata typi.

- P. 9. s. 16 loco: *planeeta est vegtiva*
lege: *plane est vegetativa.*
— 43. — 16 loco: *ab nonnunquam hepate*
lege: *nonnunquam ab hepate.*

THESES.

- I. Hepar est maxima totius organismi glandula.
 - II. Idem est organon nutritionis centrale.
 - III. Hydrops semper asthenicus.
 - IV. Morbus scrofulosus a Rhachitide non gradu
sed natura differt.
 - V. Aqua frigida remediis efficacissimis adnume-
randa est.
 - VI. Sanguis est fons vitae primus.
-